

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՄԷՁ¹⁾

ԲՕՋԵԳԵՐԻ

Քսանեհինդերորդ կիրակի

Անցած հինգշաբթի հօղենդօրֆում տօնեցինք այսպէս կոչուած կուսական, կամ պատկների տօնը, թնդանօթներին փոխարինող ռմբիկների թնդիւններով մի զնացք էր սա:

Նոյնիսկ վառօդն էլ այստեղ աղօթքներ է առաքում դէպի երկինք, թողու՞թիւն խնդրելով իր՝ աշխարհի վրայ կատարած անկարգութիւնների համար: Եթէ «Կոնստինենտալ փոստի» աշխատակիցները տեսնէին ինձ առանց զլխարկի գիւղացիներին հետաեկիս և նրանց հետ երդելիս, կ'բացականչէին՝ Խնչ չի անի մարդ քսան հազար կրօն ստանալու համար: Բայց այժմ հեռացել եմ նրանցից և լիայոյս եմ որ ընդմիշտ: Աշխատանքը և չարչարանքը կապեցին ինձ գիւղական կեանքի հետ: Վաղուց արդէն նկատել էի, որ ուրախութիւնը և ղուարճութիւնը մարդկանց անչատոււմ է իրարից, իսկ տանջանքը՝ միացնում: Մարդիկ միաւորուում և հողեպէս յարում են իրար միայն այն ժամանակ, երբ արիւնակից վերքերն են կապում նրանց: Որանեղ վիշտն է, այնտեղ գիւրութեամբ սկիզբ են առնում հաւատը և սէրը:

Նա, ով ինքը անձամբ մշակել է դաշտը, ըմբռնում է երկրային պտուղների պահպանութեան և կայծակն ու վատ եղանակը իրանցից հեռացնելու մասին աղօթքները: Երբ այդքան կենդանի արարածներ միացած որևէ բան փափագում, դէպի մի որևէ բան ձգտում, նորոյժ է առաջանում և նրանց ցանկութիւնները իրագործւում են: Մի բանանտեղծ գրել է. — այն ըոպէին, երբ բոլոր կենդանի արարածները միաժամանակ

1) Լումայ 1909 № 9

լըջօրէն ցանանալին դոլութիւն չունենալ, աշխարհը կ'կործանուէր... եթէ ընդհանուր համաժայնութեամբ հնարաւոր է վերացնել աշխարհը, ուրեմն նոյն ընդհանուր ցանկութեամբ կարելի է հաստատել այն: Ես բարձր եմ դասում մարդկանց միաբանութիւնը սիրոյ, ատելութեան, ծղտուքների մէջ: Այդ միաբանութիւնից է կախուած գոլցէ և բաղդի կառավարութիւնը:

Թափորի ժամանակ երիտասարդները, ի հարկէ, անձնատուր էին լինում և այլ մտքերի, բացի կարմիր տմպիւսանուց, որի տակ առաջ էր ընթանում քահանան ս. մասունքներով, բացի լապտերներից և խաչվառներից ամենքն էլ (օրոնց թւում և ես մեղաւորս) տեսնում էին իրանց առաջ սպիտակ զգեստներով և լեռնապսակի ճիւղերը գլխին աղջիկների երկար շարքը: Լեռնապսակի ճիւղը կուսական անարատութիւն է նշանակում այս կողմերը: Այդ կարգը կատարւում է տարեներ մէկ անգամ աստուածային մարմնի տօնի օրը: Բոլոր աղջիկները մեծ թէ փոքր, զեղեցիկ թէ սղեղ բոլորեքեան իրանց գլուխները զարդարում են լեռնապսակի ճիւղերով:

Ոմանք չքաւորութեան պատճառով անկարող են լինում սպիտակ զգեստ ունենալ, սակայն դրանց լեռնապսակի ճիւղը աւելի պերճախօս է լինում ուրիշներից: Երիտասարդները, զիտենալով որ շատ թէ քիչ կարելի է հաւատ ընծայել սովորութիւններին, ուշադրութեամբ դիտում էին այդ զեղեցիկ դէմքերը: Այս տօնին իր գլուխը հպարտութեամբ ճիւղերով զարդարած աղջիկը, ոչ միայն բարձր է կանգնած հասարակութեան աչքին, այլ և մի տեսակ անհասանելի է լինում: Պատմում են, որ մի անգամ, զաղտնի կերպով մեղանչող աղջիկ, տօնին լեռնապսակի ճիւղ է անցնում գլխին, բայց ժամերգութեան լեռնապսակը եղինջի է փոխւում և դժբաղտի գլխին այնպէս աճում, մեծանում, որ բոլոր եկեղեցականներին տեսանելի է լինում:

— Ինչո՞ւ մի այդ տեսակ սովորութիւն չկայ տղաների համար, հարցրի ես հանաքով Րոխերից: Նա մտախոհութեամբ նայեց վրաս և ասաց որ լիմար հարցեր չառաջարկեմ իրան: Ի՞նչ է նշանակում, փիլիսոփայ:

Թափորի ժամանակ երիտասարդները ծիծաղելով և քրք-

քրչալով մէկ-մէկ թւում էին աղջիկներին: «Ո՞րտեղ է Ադամի աղջիկը», հարցրեց մինը. «Տէր Աստուած, նա չի երևում», «Այ քեզ բան»:

Իսկ լետոյ ասանը ինչ պատահեց: Ադամը, ժամից վերադառնալուց լետ, մտաւ խրճիթը, որտեղ Բարբելը ծալում էր ձեռքի կարը:

— Այսօր քեզ համար հասարակ օ՞ր է, Բարբել. հարցրեց հայրը:

— Հասարակ օրին չեմ հասցնում կարել:

— Ես կարծում էի տկար ես, որ այսպիսի մի օր ժամ չէիր եկել:

Աղջիկը ձգձգում էր ձեռին բռնած թելը, բայց լետոյ հանդարտութեամբ տեսց.

— Հայր, ես դուխ զարգարելու ոչինչ չունէի, լիմար ոչ-խարը երեկ մտաւ պարտէղը և կերաւ իմ լեռնապսակը:

— Դու էլ ի՞նչ էիր շինում, դաւակս, ասաց Ադամը և մտաւ այգին: Ծիշտ որ այնպէս էր՝ լեռնապսակի ցօղունները կտորատուել, ժաղիկները թառամել էին:

Շուտով աղջկայ մօտ եկաւ մայրը: Ես կանգնած էի սրահում: Պառաւը խօսում էր հանդարտօրէն, սակայն պէտք էր դիտենալ թէ ինչ էին նշանակում նրա ոսկրոտ, արեակէզ ձեռների դողդողոցը:

— Բարբել, ասաց նա, ինչո՞ւ մեզ հետ եկեղեցի չեկար: Բարբելը լուռ էր:

— Այդպիսի բան ոչ մի անգամ չի պատահել, շարունակեց պառաւը: Ամեն կարգին աղջիկ, այսպիսի օրին, իր պսակով եկեղեցի է դնում: Ինչո՞ւ ես լուել Կացիր, ես ցոյց կ'տամ քեզ այդպէս կամակորել. և չ'դիտենք էլ թէ ինչի համար:

— Ես ոչ մի անգամ չեմ յամառուել, մայր:

— Ձեռ յամառուել: Ուրեմն բանը ինչու՞ն է: Բոլոր ժամանակ ոչ ոքի հետ չես խօսում և այնպէս ես ման դալիս, կարծես դժբաղդ լինես: Ի՞նչ է պատահել: Ի՞նչդ է պակաս: Ո՞վ է վիրաւորել քեզ: Տանել չեմ կարողանում, երբ մարդիկ ուռչում են:

— Բայց ես չեմ ուզում, ասաց Բարբերը:

— Արդէն խօսում են քեզ վրայ: Ուղղակի ամենից խորշում էի, որովհետեւ ամենեքեան էլ հարցնում էին «Ո՞րտեղ է Բարբերը, ինչո՞ւ այսօր չէ երևում»: Ես հնարում էի թէ առաջներդ ցաւում են: Ձէ՞ որ կ'ըմբասէին, եթէ համոզուած չլինէին, որ ազնիւ աղջիկ ես:

Բարբերը շուռ եկաւ, որ քաթանը պահարան դնի:

Մայրը մի քանի քայլ այլ արեց նրա ետեւից և ասաց.

— Բարբեր, ինձ նայիր, նայիր իմ աչքերին:

Այստեղ աղջիկը անհաստատ քայլերով դուրս դնաց խորհիլից:

Իսկ պառաւր կարծես մեխուեց դետնին, նա կանգնած էր անշարժ և նայում էր դէպի նախասենեակ, որտեղ անպատշաւ աղջիկը: Ոչ մի բառ չարտասանեց նա. միայն ձեռները բարձրացրեց և ծալեց կարծես աղօթելիս լինէր...

Ճաշելու չեկան ոչ Բարբերը և ոչ Ռոխերը: Ոչ ոք չ'հարցրեց թէ որտեղ էին: Մնացորդներս լուռ նստած էինք և չէինք կարողանում ուտել: Առանց ճաշը վերջացնելու մէկս միւսի ետեւից դտրսեցինք դռակները, վեր կացանք ու բաժանուեցինք իրարից: Վերջապէս մնացի մենակ և սկսեցի մտածել դալիք դէպքերի մասին:

Երեկ առաւօտ երբ տաւարը ջրհոր էի տանում, լանկարժ տան մօտից մի վայրենի աղաղակ լսեցի և տեսայ ինչպէս Ռոխերը կացինը ձեռին կեռասիների մօտով վազում էր ում որ հետապնդելով, Իսկ տան առաջ կանգնած էր մի խրտուիլակ, որը կարծես բանջարանոցից եկած լինէր: Նրա ձեռները տարածուած չէին, այլ դարսած ունէր կրծքին և նրանցից պարանով կապած էր մի յարդէ տիկնիկ...

Այդ հրէշը կանգնած էր նրա պատուհանի առաջ:

Յուսով էի, որ բացի ինձանից և Ռոխերից ոչ ոք չտեսաւ այդ: Վերցրի տիկնիկը, տարայ տխուր և հազար կտոր տրի: Մօբողջ օրը կասկածում էի, չնկատեցի՞ր արդեօք ձերուները, կամ հէնց ինքը, այդ խայառակ անարգութիւնը. բայց ոչինչ չէին տեսել: Ռոխերլին էլ ոչինչ չասի և նա ամբողջ օրը վրդովուած էր:

Սովայն ես պատրաստ եմ սպանել այն մարդուն, որը այս րնտանիքին այսպիսի անօրինակ անպատուութիւն հասցրեց:

Բարդա. ՕՐ. Ն. ԱՂԱՆԵԱՆ